

MEMUR YARGILAMA SİSTEMİ KALDIRILİYOR MU?

Faruk ŞAHİN

Kültür Bakanlığı Başmüfettişi

I- SUNUŞ

Bu çalışmada, Memur Yargılama Sisteminin ve Sistemin bugünkü şekli olan 4483 sayılı Kanunun geleceği üzerine genel hatlarıyla bir değerlendirme yapacağız.

II- GENEL DEĞERLENDİRME

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Yasa'nın yürürlüğe girinceye kadar, ülkemizde Memur Yargılama Sistemi denilince akla Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat (MMHKM) gelirdi.

Ancak, 24 Şubat 1329 (1913) tarihli MMHKM ile memurların görevden doğan ve görev sırasında işledikleri suçlarının soruşturulmasında özel kuralların uygulanmasının, "güvence"mi yoksa bir "ayrıcılık" mı olduğu hususu, doktrinde ve yargı çevrelerinde pek çok tartışmalara konu olmuştur.¹

¹ MMHK'a yönelik görüşler, tartışmalar ve değerlendirmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Turgut Candan, "İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Bağlamında Memurun Muhakematı Hakkında Kanuna Bakış", **Yeni Türkiye Dergisi**, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S: 14, Ankara, (Mart, Nisan 1997), s. 885-896; Hüsamettin Kırmızıgül, "Memurların Yargılanması Sistemine İlişkin Görüşler ve Öneriler", **Türk İdare Dergisi**, C:69, S:417, Ankara, 1997, s. 111-124; Ahmet Vardar, "Memurun Muhakematı Kanunu Değişsin mi?", **İdarecinin Sesi Dergisi**, C:XIII, S:73, Ankara, (Mart-Nisan 1999), s. 32-33; Çağatay Özcan, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Sistemde Yapılması Gereken Değişiklikler (I)", **Belediye Dergisi**, C:4, S:7, (Ocak 1998), s. 30-32; Çağatay Özcan, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Sistemde Yapılması Gereken Değişiklikler (II)", **Belediye Dergisi**, C:4, S:8, (Şubat 1998), s. 18-25; Ertuğrul Taylan, "Memurun Muhakemat Kanunu Üzerine Son Tirad", **İller ve Belediyeler Dergisi**, S:651, (Ocak 2000), s. 592-602; M. Nadir Anca, "Memur Suçlarının Soruşturulmasında Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatten 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması

Kanunun "ayrıcılık" olduğunu ileri sürenler ve bundan dolayı sisteme karşı çıkanlar özetle; vatandaşın yapılan soruşturmalara ve alınan kararlara güven duymadığı, suç işlediği ileri sürülen memurun yargı önüne çıkarılmadan idare tarafından korunduğu izleniminin verildiği, MMHKM'a göre soruşturmayı yapan kamu görevlilerinin ve Danıştay dışındaki karar mercilerinin bağımsız olmadıkları, çalışmalarının yönetsel kabul edilerek yargı denetimine bağlı tutulması gerektiği, ceza uyumsuzluklarının Danıştay'ın başında bulunduğu yönetsel bir sistem içinde karara bağlanmasının kuvvetler

Hakkında Kanun Uygulamasına Geçiş", **Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi**, S: 314, Ankara, (15 Şubat 2000), s. 103-105; Hamide Zafer, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'ın Son Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:72, S:4-5-6, 1998, s. 211-233; Osman Kuntman, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat Yürürlükte midir?", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:72, 8:4-5-6, 1998, s. 241-251; Ahmet Erdoğan, "Memur Yargılamaları", Danıştayın 100. Yıl Özel Sayısı, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S:11, (Temmuz 1968), s. 34-38 ; Ahmet Erdoğan, "Memur Muhakematı Hakkındaki Kanunun Kaldırılması Özleminde Olanlar", **Türk İdare Dergisi**, Y:34, S:281, (Mart-Nisan 1963), s. 57-75; M. Sabir Aydın, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Memurları", **Türk Kamu-Sen Dergisi**, C:1, S:8, (Haziran 1989), s. 34-38; A. Şeref Hocoaoğlu- İ. İhsan Kepekçi, Hocoaoğlu, A. Şeref ve İ. İhsan Kepekçi, **Memurin Muhakematı Hakkında Kanun**, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1962, s. 1-124; Eşref Ergut, **Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Memurin Muhakematı Hakkında Kanun Tatbikatının Eleştirilmesi**, Danıştay Tasnif ve Yayın Yayınları, No:10, Ankara, 1971, s. 5-50; Sami Selçuk, **Memur Yargılaması Hakkında**, TÜSİAD, Yayın No: TÜSİAD-T/97-209, İstanbul, Ocak 1997, s. 127-136; Hüsamettin Kırmızıgül, **Memurlar Hakkında Tahkikat Ve Muhakematı Usulü**, 2. Baskı, İstanbul, 1995, s. 185-191; Çetin Özek, **Türk Hukukunda Memurların Muhakemesi**, İÜHFİM'in, C: XXV, S: 1-4, 1960 Sayısından Ayrı Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1961. s. 1-52; Ahmet Erdoğan, **Danıştay'ın Memurların Yargılanması İle İlgili Görevleri**, Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, 2. Baskı, Ankara, 1986, s. 869-870; Selahattin Keyman, "Memurin Muhakematı Kanunu", **AÜHFİM**, 1962, C: 19, S: 1-4, s. 176-182; Bahri Öztürk, "Görev Suçlarında Özel Soruşturma ve Yargılama Kurulları" **Yeni Türkiye Dergisi**, Siyasette Yazlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S:14, (Mart-Nisan 1997), s. 854-873; Sami Selçuk, "Memur Yargılanması Bütünüyle Adli Yargıya Verilmeli", **Yeni Türkiye Dergisi**, Siyasette Yazlaşma Özel Sayısı H, Y:3, S: 14, (Mart-Nisan 1997), s. 874-884; Ahmet Hamdi Ünlü, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa Üzerine", **Yeni Türkiye Dergisi**, Siyasette Yazlaşma Özel Sayısı n, Y:3, S:14, (Mart-Nisan 1997), s. 907-910; Uğur Mumcu, "Türk Hukukunda Memurların Yargılanması", **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:28, S:1-4, 1971, s. 180-181; Mahmut Gültekin, "Memurların Yargılanması Kanununun Anayasaya Aykırılığı ve Gereğinin Kalmadığı Sorunu", **Adalet Dergisi**, Y:55, S: 9-12, (Eylül-Aralık 1964). s. 1036-1041; Bahir Sorguç, **Memur Yargılama Yasası Açıklamalı ve Uygulamalı Adli Soruşturma**, MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi: 195, İstanbul, 1992. s. 15-25; Osman Çiftçi, **Soruşturma Yöntemleriyle Birlikte Memur Suçları**, Ankara, 1990, s. 147-150; Mihrigül Keleş, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun Kaldırılmadığı", **İzmir Barosu Dergisi**, Y:61, S:1, (Ocak 1996), s. 63-66; Tuhan Tufan Yüce, "Memurin Muhakematı Kanununun Anayasaya Aykırılığı ve Anayasa Mahkemesinin Bu Konudaki Kararı Üzerine", **Ankara Barosu Dergisi**, Y: 1968, S:5, s. 875-878; Ahmet Adil Kubat, "Memurin Muhakematı Kanunu ve Cumhuriyet Savcıları", **Ankara Barosu Dergisi**, Y:54, 8:1997/1, s. 53; Osman Çiftçi, "Memur Soruşturmaları Hakkında Bir Anket ve Düşündürdükleri", **Mali Hukuk Dergisi**, S:35, (Eylül-Ekim 1991), s. 3-5; Osman Çiftçi, "Memurların Yargılanması", **Mali Hukuk Dergisi**, S:22, (Temmuz-Ağustos 1989), s. 67-68.; Erol Çetin, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa Yürürlükten Kaldırılmadığı", **Mali Hukuk Dergisi**, S:49, (Ocak-Şubat 1994), s. 15-28; Ejder Dinçel, **Memurların Yargılanması**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986 (Milli Kütüphane'de tetkik edilmiştir).s. 57-70.

ayrılığı ilkesine dayanan Anayasa sistemine aykırı bulunduğu, yapılan soruşturmanın yargısal olduğu ve yönetim makamlarına bırakılmaması gerektiği, memur hakkındaki iddiaları araştırarak kamu davasının açılıp açılmamasının tespitini en iyi şekilde yapacak olanın adli makamlar olduğu, soruşturmanın yargıç güvencesi olmayan kişilerce yapıldığı, bu yüzden memurlar için özel ve farklı bir soruşturma getirilmesinin Anayasa'nın eşitlik ilkesiyle yargı birliği ilkesine aykırılık oluşturduğu, diğer taraftan görevle ilgili olmadığı halde memuriyet görevinin yapılması sırasında işlenen müessir fiil, adi hakaret gibi herkes tarafından işlenen suçların da yasa kapsamında bulunmasının haklı ve kabul edilebilir bir gerekçesinin bulunmadığı görüşlerini ileri sürmektedirler².

MMHKM'a özellikle akademik kesimden gelen bu tür eleştirilerin yanında, 1980lerden beri uygulanan yeni sağ politikaların kamu yönetimini küçültme ve kamu personel rejimini esnekleştirme politikalarının bir uzantısı olarak da memurların özel bir yargılama yöntemine bağlı olması eleştirilmeye başlanmıştır. Bu yapısal dönüşümün hızını artıran bir başka neden ise, kimi kolluk güçlerinin vatandaşlara yaptığı kötü davranışlara karşı yöneticiler tarafından MMHKM'daki boşluklar kullanılarak yargı önüne götürülmemesi nedeniyle toplumsal kesimlerden ve uluslararası örgütlerden eleştiriler gelmeye başlamış olmasıdır. 1997 yılında yayınlanan TÜSIAD Raporu ile eleştiriler doruk noktasına ulaşmıştır.³

Kanunu savunanlar ise özetle; Memurların gelişigüzel basit şikayet ve ihbarlarla, olur olmaz bir biçimde yargı önüne çıkarılmasının idarenin otoritesini ve saygınlığını zedeleyeceğini, ayrıca, memurun eyleminin suç olup olmadığının tespitinin bir uzmanlığı gerektirdiğini, bu bakımdan, memur hakkındaki iddiaların öncelikle kamu görevinin gereklerini, kurallarını ve memurluk psikolojisini iyi bilen

² Cahit Tutum, **Türkiye'de Memur Güvenliği**, TODAİE, Yayın No: 132, Ankara, 1972. s. 47-48; İbrahim Pınar, **Açıklamalı 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000 s. 57-59; Şahnaz Gerek, **Türk Hukuk Sisteminde Memurların Yargılanma Usulü**, Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000 (Milli Kütüphanede tetkik edilmiştir)s. 104-106.

³ Onur Ender Aslan, "Memurların Yargılanması Hakkındaki Yeni Yasa Üzerine Düşünceler", **Amme İdare Dergisi**, C:33, S:1, (Mart 2000), s. 63.

kimselerin süzgecinden geçirilmesi gerektiğini, ülkemizin sosyolojik durumu gereğince ihbar ve şikayetin adeta meziyet sayıldığını, böyle bir ortamda sık sık ve yersiz şikayetlerle yargı önüne çıkarılacağı korkusunu yaşayan memurun kendisine karşı güvensiz, çekingen ve kararsız olacağını ve bu korkunun sorumluluk almaktan kaçınmasına yol açacağını, onun için MMHKM'ın memur için güvence olduğunu, aksi takdirde memurun kendisinin korunmadığı korkusuyla işten kaçacağını veya zamanının büyük bir kısmını mahkemelerde geçireceğinden hizmetin aksayacağını, adli ve idari makamların kuvvetler ayrılığı ilkesinin bir sonucu olarak birbirinin etkisi altında kalmamalarının ve adliye karşısında idarenin bağımsızlığının korunmasının gerektiğini, hakimler için özel bir yargılama usulü getirilirken hakimler gibi kamu görevi gören memurlar için aynı türden bir usulün getirilmesinin Anayasa'nın eşitlik ilkesine ve adalete aykırı düşmeyeceğini ileri sürmüşlerdir.⁴

Genelde akademik düzeyde geçen bu tartışmalar devam ederken, yargıçlardan da, MMHKM'a ciddi itirazlar gelmeye başlamış ve bu itirazlara dayanılarak bir çok kez Anayasa Mahkemesi'ne Kanunun iptal edilmesi için dava açılmıştır.⁵

Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla açılan iptal davalarından birinin gerekçesinde (itiraz eden mahkemenin gerekçesi) aynen şu ifadeler yer verilmiştir:

"Bu Kanun hükümleri çerçevesinde sanık hakkında hazırlık tahkikatı yapacak kimsede, herhangi bir hukuk nosyonu bulunup bulunmadığı MMHKM'ın 2 nci maddesinde belirtilen ve tahkikat hususunu belirleyen CMUK'un ve özel yargılama usullerine vakıf olup olmadığı, suçun kanuni unsurlarını tahkik edecek kadar maddi ceza hukukundan anlayıp anlamadığı aranmamakta; bazen hayatında mahkeme yüzü görmemiş, bir satır kanun ya da hukuk kitabı okumamış muhakkiklerce, herhangi bir yargılama usulüne uyulmadan suçun kanuni unsurlarından habersizce, tamamen afaki ve rasgele tahkikat yapıp teklifte bulunulmaktadır."⁶

⁴ Cahit Tutum, a.g.k., s. 48-49; İbrahim Pınar, "Açıklamalı 4483 Sayılı...", s. 57-59; Şahnaz Gerek, a.g.t., s. 102-103.

⁵ İbrahim Pınar, "Açıklamalı 4483 Sayılı...", s. 59.

⁶ Anayasa Mahkemesi'nin 26/09/1968 tarihli E. 68/14 ve 68/35 sayılı kararı.

Yukarıda belirtilen gerekçeyle ve başkaca gerekçelerle Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülen ve Anayasa Mahkemesi'nin önüne defalarca giden ve sonuçta da Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında geçen, "Bu kovuşturma yöntemi, Yasa'nın kamu görevlilerine görev ve sorumlulukları nedeniyle sağladığı bir tür güvencedir. Bu da kamu hizmetinin iyi işlemesi için düşünülmüş ve düzenlenmiştir. Kamu görevlileri, gördükleri hizmet nedeniyle sık sık baskı altında tutulabileceği gibi suçlama ve karalamalara da uğrayabilirler. Kendisine görevle ilgili üzerine suç atılan bir memurun doğrudan adli yargıya sevk edilmesi, memurları tedirgin ederek hizmeti aksatacağı gibi hizmetin yürütülüşü üzerinde kimi haksız kuşkulara yol açabilir. Bu tür savların önce kamu hizmeti ile kamu görevinin gereklerini ve yükümlülüklerini bilen kimselerin süzgecinden geçirilmesi ve ortada kovuşturmaya değer bir eylem görüldüğünde o zaman yargı yerlerine götürülmesi kamu yararına bir önlem olarak görülmektedir."⁷ şeklindeki ifadeler ile, Anayasa'ya aykırı düşmediği sonucuna varılan⁸ ancak 16'ncı maddesi tamamıyla⁹ ve 6'ncı maddesinin bir cümlesi Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen (bu iptal sebebiyle ortaya çıkan boşluk 4005

⁷ Anayasa Mahkemesinin 27/02/1992 tarihli ve E. 91/29, K.91/42 sayılı kararı.

⁸ MMHKM'nun Anayasa'ya aykırılığı iddiaları ile bu konuda Anayasa Mahkemesince verilen kararların değerlendirilmesine yönelik ayrıntılı bilgi için bkz. Kamil Erdeha, "Anayasa Açısından Memurin Muhakematı Kanunu", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, S:12,1968, s. 8-10; Sami Selçuk, a.g.k., s. 142-149; Uğur Mumcu, a.g.m., s. 173-179; Yıldırım Zeren, "Memurların Soruşturulması Anayasaya Aykırı Kanunlarla Yapılamaz" **İstanbul Barosu Dergisi**, C:72, S: 4-5-6, 1998, s. 234-235; İsmet Eroğlu, "MMHKM Anayasaya Aykırı Değil midir?", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:72, S:4-5-6, 1998, s. 236-240; Mahmut Gültekin, a.g.m., s. 1035-1036; H. Hüsnü Okan, "Memurin Muhakematı Hakkında Muvakkat Kanun'un Anayasa Karşısındaki Durumu", **Adalet Dergisi**, Y:69, S:5-6, 1978, s. 491-503; Talat Rasim Özensoy, "Son Anayasa Mahkemesi Kararı Karşısında Kamu Görevlilerinin Yargılanması ve Buna İlişkin Öneriler", **Türk İdare Dergisi**, Y:65, S:400, (Eylül 1993), s. 51-63; Bahri Öztürk, "**Ceza Muhakemeleri Kanunu'nu Değiştiren 3206 Sayılı Kanun'un Memurların Muhakemesine Etkileri**", C:12, S:3, (Temmuz 1986), s. 265-267; Ahmet Zeyneloğlu, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun'un Anayasa'ya Aykırılık Derecesi", **Adalet Dergisi**, Y:53, S:7-8, (Haziran-Temmuz 1962), s. 766-769; Hüseyin Ürün, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun'un Gerekliliği ve Anayasa Mahkemesinin Bir Tümcisinin İptal Kararı", **Türk İdare Dergisi**, Y:66, S:403, (Haziran 1994), s. 187-193; Osman Kuntman "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat Yürürlükte midir?", **İstanbul Barosu Dergisi**, C:72, S:4-5-6, 1998, s. 247-251; Yener Ünlüer, "Memurin Muhakemat Rejimimizin Özellikle Memurin Muhakemat Kanunu'nun Anayasa Karşısındaki Durumu", **Türk İdare Dergisi**, Y:36, S:299, (Mart-Nisan 1966), s. 102-118; Yıldırım Turan, "Memurin Muhakematı -Anayasa'ya Aykırılığın Mahkemelerce İleri Sürülmesi", **Argumentum**, C:2, (Ağustos 1991), s. 199-201, Hüsamettin Kırmızıgül, a.g.k., s. 192-202; Turhan Tufan Yüce, "Memurin Muhakematı Kanunu'nun Anayasaya Aykırılığı ve Anayasa Mahkemesi'nin Bu Konudaki Kararı Üzerine", **Ankara Barosu Dergisi**, C:25, S:5,1968, s. 867-879.

⁹ Bu hükmün iptal edilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 20/09/1963 tarih ve E: 1963/59, K: 1963/225 sayılı kararı, 19/10/1963 tarih ve 11535 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

sayılı Kanun ile doldurulan) ve 17'nci maddesi Anayasa karşısında hükümsüz kalan 21 maddelik ve 86 yıllık MMHKM,¹⁰ 4/12/1999 tarih ve 23896 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır.¹¹

4483 sayılı Yasa, 1982 Anayasası'nın 129'uncu maddesinin son fıkrasında öngörülen *"memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idarî merciin iznine bağlıdır"* ilkesine göre hazırlanmıştır. Kanunun genel gerekçesinde, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar nedeniyle doğrudan doğruya ceza kovuşturmasına tâbi tutulmalarının sebepleri ve Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'a yönetilen eleştiriler dikkate alınmış¹² ve denilmiştir ki;

"Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre bir suç işlendiğinde önce Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlık soruşturması yapılır, bu aşamadan sonra mahkeme önünde yapılan son soruşturmaya geçilir. Suçun ortaya çıkmasından hükmün kesinleşmesine kadar, sanık hakkında yapılacak bütün işlemlerin adli makamların görev ve yetkisi içinde bulunması genel kuraldır.

Ancak, etkili, verimli, süratli ve saygın bir kamu yönetimi de toplumun vazgeçemeyeceği bir olgudur. Kamu yönetiminin hizmet görürken bunu memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yapacağı tabiidir. Bu noktada, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevleri kamusal yetki ve usuller kullanmak suretiyle ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bu görevleri sebebiyle işledikleri suçlar nedeniyle doğrudan doğruya ceza kovuşturmasına tâbi tutulmaları, kamu hizmetinin işleyişinde aksamalara ve kamu otoritesinin saygınlığının zedelenmesine yol açabilir. Bu sakıncaları gidermek, memurlar ve diğer kamu görevlilerini asılsız isnat ve iftiralar karşısında korumak için bunların

¹⁰ Şahnaz Gerek, **a.g.t.**, s. 101.

¹¹ MMHKM'ı yürürlükten kaldıran 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun 04/12/1999 tarih ve 23896 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹² Şahnaz Gerek, **a.g.t.**, s. 106.

görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında adli makamların kovuşturma yapmasından önce idarenin bir inceleme yapmasını ve bu incelemenin sonucuna göre olayın yetkili ve görevli adli mercie intikal ettirilmesini öngören sistemler geliştirilmiştir. Nitekim Anayasamızın 129'uncu maddesinin son fıkrasında da "Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, kanunla belirlenen istisnalar dışında, kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır" hükmüne yer verilmek suretiyle sözü edilen sistem, Anayasal güvence altına alınmıştır. Ülkemizde kamu hizmetinin aksamadan yürütülmesi için öngörülen özel soruşturma sistemini en kapsamlı biçimde düzenleyen metin, 1913 yılında kabul edilerek yürürlüğe konulan Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkattir.

Adı geçen Kanun, getirdiği sistemdeki soruşturma aşamalarının çokluğu ve bu aşamalarda görev alanların yetersizliği sebebiyle soruşturmaların uzamasına ve sürüncemede kalmasına neden olmakta, bazen de bu süreçte zamanaşımının dolması nedeniyle suçun cezasız kalmasına yol açmaktadır.

Aynı Kanun, konu ve kapsam yönünden de sakıncalar taşımaktadır. Bu sakıncalar, görev sırasında işlenen, ancak görevle ilgisi bulunmayan suçların da bu Kanun kapsamında bulunması nedeniyle belirtilen suçlar hakkında adli mercilerce doğrudan soruşturma yapılmasına olanak verilmemesi, ayrıca Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 8.8.1941 tarih ve 1255 sayılı yorum kararı uyarınca Türk Ceza Kanunu'nun memur saydığı kişilere de uygulanması, başka bir deyişle, memuriyet statüsünde bulunmayan kişilere de teşmil edilmesi nedeniyle çok geniş bir personel grubunu sistemin içine dahil etmesi olarak özetlenebilir.

Belirtilen sakıncaları gidermek için bu Tasarı ile ceza kovuşturması açılmadan önce idare tarafından yapılacak ön incelemeye göre karar verilmesi esası getirilmiş, böylece soruşturmanın kurullar elinde sürüncemede kalması önlenmiş ayrıca Tasarı kapsamındaki "memurlar ve diğer kamu görevlileri" kavramı açıklığa kavuşturulmak, görev sırasında işlenen, fakat görevle ilgisi

bulunmayan suçlar kapsam dışı bırakılmak suretiyle sistemin uygulama alanının daraltılması öngörülmüştür.

*Kamu yönetimini zaafa uğratmadan memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri iddia olunan suçlarda yargılama aşamasına geçilmeden yapılacak soruşturmanın basit, etkili ve süratli biçimde işlemlerini sağlamak ve suçların cezasız kalmasını engellemek amacıyla bu Tasarı hazırlanmıştır.*¹³

Yeni Kanunun Genel Kurul görüşmelerinde Adalet Bakanı Sayın Hikmet Sami Türk, MMHKM ile insan hakları bağlantısını ve Kanunun çıkarılma gereğini şöyle açıklamıştır:

*"Yürürlükteki kanun, bazen, insan hakları ihlallerinin soruşturulmasını geciktirmektedir, bazen bu niteliğiyle yürürlükteki kanun, önümüze, bir insan hakları engeli olarak çıkmaktadır. İşte, şimdi görüşülmekte olan tasarı, bu engelleri kaldırmakta, ama, burada ülke gerçeklerini de gözden kaybetmemektedir.... Bu tasarı kabul edildiği takdirde,... hem demokratikleşme hem insan hakları alanında önemli bir adım atılmış olacaktır."*¹⁴

Ancak, MMHKM'ı yürürlükten kaldıran 4483 sayılı Yasa yürürlüğe girdikten sonra da, Memur Yargılaması sisteminin gerekli olup olmadığı konusunda tartışmalar hız kesmeden devam etmektedir. Bu konuda kamuoyunda yapılan en son tartışmaları şöyle özetleyebiliriz: Bir kesim; 10-11 Aralık 1999 tarihinde Helsinki'de yapılan Avrupa Konsey Zirve Toplantısı'nda Türkiye'ye adaylık statüsü tanıdığını ve bu gelişmeden sonra Avrupa Birliği'nin yapısına hazırlık ve uyum çalışmalarının hem özel sektörde hem de kamu sektöründe hız kazandığını, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde, memurların gerek görevleri sırasında ve gerekse görevleri sebebiyle işledikleri öne sürülen suçlarla ilgili olarak yargılanabilmelerini idari mercilerin izinlerine bağlayan bir düzenleme bulunmadığını, dolayısıyla Avrupa Birliği üyeliğine aday olan ülkemiz için de Anayasa'nın 129'uncu maddesinin değiştirilmesinin zaman içinde gündeme gelmesinin gerektiğini, diğer bir ifade ile 4483 sayılı Kanun'un

¹³ Akt, İsmail Malkoç, **Açıklamalı - Gereççeli Memur Yargılaması**, Ankara, 2000. s. 15-16.

¹⁴ Akt, Onur Ender Aslan, **a.g.m.**, s. 63.

tamamen kaldırılması gerektiğini ileri sürerken,¹⁵ başka bir kesim ise; Devletimizin köklü geleneklerinin bulunduğunu, bizim İngiltere'yle bir benzerliğimizin olmadığını, İngiltere'de yazılı hukukun bulunmadığını, Batı'yla uyum iddiasıyla Batı'da var olduğunu düşündüğümüz bir takım kriterleri Türkiye'ye taşıyarak yönetimimizi Batılı hale getiremeyeceğimizi, bu tür iddiaların Türkiye'deki temel yapıyla çeliştiğini ileri sürerek, kamu görevlileri için izin esasına dayalı ayrı bir soruşturma yönteminin sosyal yapımıza çok uygun olduğunu savunmaktadırlar.¹⁶

Ancak, tarihsel süreci dikkate aldığımızda, eleştirenlerin daha baskın geldiğini ve böylece Memur Yargılaması konusunda giderek yönetimin etkinliğinin azaldığını söyleyebiliriz. Şöyle ki;

1-Tanzimat dönemindeki 1288 (1872) tarihli Memurin Muhakematı Nizamnamesinde benimsenen sistemde yargılama bütünüyle yönetimce yapılıyordu. Bu sistemde davayı yönetim açmakta, son soruşturma da il ve ilçe idare kurulları gibi yönetime bağlı organlar tarafından yapılmaktaydı.

2- Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'taki sistemde ise, hazırlık soruşturmasını yönetim yaparak dava açılması gerekip gerekmediğini takdir etmekte, dava açıldığı takdirde son soruşturma mahkemelerce yapılmaktaydı.¹⁷

Memurların görev sırasında veya görevden doğan tüm suçları hakkında anılan MMHKM uyarınca soruşturma yapılması gerektiği halde, özellikle devlet idaresi aleyhindeki suçlarla mücadelede zaman zaman olumsuz sonuçlara neden olduğunun görülmesi üzerine, söz konusu Kanunun uygulama alanının daraltılması amacıyla 1930 yılında çıkarılan 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanunla; rüşvet, irtikap, zimmet, ihtilas, kaçakçılık ve Kanunda sayılan diğer suçlardan dolayı sanık memurlar hakkında Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat uygulanmayıp, bu kanunda düzenlenen izin sistemine göre soruşturma ve kovuşturma yapılması kabul edilmiştir. 1609 sayılı Kanun, benzeri bir düzenlemeyi öngören 3628 sayılı Mal Bildiriminde

¹⁵ Bedriye Bilgici, "Avrupa Birliği İle Uyum Sürecinde Memur Yargılamasının Tarihsel Gelişimi", **Mali Kılavuz**, Y: 2, S: 9, (Yaz 2000), s. 42.

¹⁶ 4483 sayılı Yasa'nın TBMM'nde görüşülmesi sırasında bir sayın Milletvekili tarafından ileri sürülen görüşler, Akt. İbrahim Pınar, "**Açıklama 4483 Sayılı**...", s.68.

¹⁷ Erol Çetin, **Ceza Hukukunda Memur ve Memur Suçları**, 2000, Ankara, s. 389-390.

Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu ile 1990 yılında yürürlükten kaldırılıncaya kadar önemli bir uygulama alanı bulmuştur. Dolayısıyla bu yasal düzenlemelerle, Kanunda sayılan suçlar için soruşturma usulü önce izin sistemine, bilahare 3628 sayılı Kanunla sadece idareye bilgi vermeye dönüşmüştür.¹⁸

3-1982 Anayasasının 129'uncu maddesinde benimsenen sistem ise, "izin" sistemidir.¹⁹ 129'uncu maddenin 6'ncı fıkrasına göre, "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılması, Kanunla belirlenen istisnalar dışında, Kanunun gösterdiği idari merciin iznine bağlıdır."

Yani, bu sistemde suçun soruşturulması yetkili merciin iznine bağlıdır. İzin, siyasal ve sosyal nitelikte yetkili bir kamu merciinin ceza davasının yerindelğini onaylayan bir irade bildirimini olarak tanımlanabilir.²⁰

Anayasada öngörülen ve Ceza Kanunumuzun kimi maddelerinde de (160/2, 173/1) yer olan bu sistemde, kovuşturulması izne bağlı bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısı hazırlık soruşturmasını yapıp bitirdikten sonra evrakın örneğini yetkili makama göndererek kamu davası açabilmek için izin ister. Burada yönetimin yapacağı iş yalnızca izin verilip verilmediğini bildirmekten ibarettir. Yönetim izin vermezse Cumhuriyet savcısı dava açamaz ve sanık yargılamaz.

4483 sayılı Kanun'la getirilmek istenen sistem de (tam olarak uymasa da) izin sistemidir.²¹ Yasa'ya göre, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri iddia edilen suçları bu Kanunun getirdiği sisteme tabi olacaktır. Görevle ilgisi olmayan ancak görev sırasında işlenen suçlar kapsam dışına çıkarılmıştır.

Kanunla, Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat döneminde sisteme dahil olmayan "diğer kamu görevlileri" de sisteme dahil edilmiştir.²²

4483 sayılı Kanun'un getirdiği en kapsamlı yenilik, hazırlık soruşturmasını Cumhuriyet savcılarına devretmesidir. Daha önce değinildiği gibi, 1288 (1872) tarihli

¹⁸ İbrahim Topuz, **Açıklamalı-İçtihatlı Memur Yargılama Hukuku**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 2001. s. 116-117.

¹⁹ Erol Çetin, **a.g.k.**, s. 390.

²⁰ Sami Selçuk, **a.g.k.**, s. 20.

²¹ Erol Çetin, **a.g.k.**, s. 390.

²² İbrahim Topuz, "Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ve Uygulaması", **Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi**, C:5, S:6, (Haziran 2000), s. 4.

Memurin Muhakematı Nizamnamesi döneminde yargılama baştan sona idare tarafından yapılırken, 1913 tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'ın yürürlüğe girmesinden sonra, hazırlık soruşturması idare tarafından yapılmakta, ancak yargılama safhası genel mahkemelerce yapılmakta idi.²³

4483 sayılı yeni Yasa'ya göre, memurların bu Yasa kapsamına giren bir suç işlediğini öğrenen Cumhuriyet savcısı yalnız ivedilikle toplanması gerekli ve kaybolma olasılığı bulunan kanıtları toplayacak, başkaca hiçbir işlem yapmadan ve memurun savunmasını da almadan evrakı ilgili mercie göndererek soruşturma izni isteyecektir (md.4/1). Böyle bir suçun işlendiğini öğrenen diğer makam ve memurlar bile durumu Cumhuriyet savcısına değil izin vermeye yetkili mercie bildirecektir (md.4/2). Yetkili merci kendisinin yapacağı ya da yaptıracağı bir ön inceleme sonunda ve en fazla 45 gün içinde izin verilmesi ya da verilmemesi konusunda bir karar vererek (md.7/1) bu kararı Cumhuriyet savcılığına, hakkında ön inceleme yapılan memura ve varsa olayın yakınanına bildirecek; soruşturma izni verilmesine ilişkin karara karşı hakkında ön inceleme yapılan memur, soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara karşı da Cumhuriyet savcısı ya da yakınan, kararın kendilerine tebliğinden itibaren 10 gün içinde Danıştay ya da bölge idare mahkemesine itiraz edebilecek, itirazlar en geç üç ay içinde karara bağlanacaktır (md.9).²⁴ Yine Kanunla memurları yargılama kurulları da kaldırılmıştır.²⁵

Yapılan değişiklikleri, Yasa kapsamına giren suçların daraltılması, yetkili merci tarafından görevlendirilen muhakkiklerin yaptığı hazırlık soruşturmasının ön inceleme şekline dönüştürülmesi, ön inceleme aşamasının süre ile sınırlandırılması, bugüne kadar memur suçlarının soruşturulmasında devre dışında kalmış bulunan Cumhuriyet başsavcılığının hazırlık soruşturmasını yapmakta görevlendirilerek devreye sokulması, ön inceleme başlatmaya yetkili merci ile soruşturma iznini veren merciin aynı olması, itiraz süresinin 5 günden 10 güne çıkartılması şeklinde özetleyebiliriz.²⁶

²³ İbrahim Topuz, **a.g.k.**, s. 118.

²⁴ Erol Çetin, **a.g.k.**, s. 390.

²⁵ İbrahim Topuz, **a.g.k.**, s. 118.

²⁶ Haydar Göçer, "4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun", **Gümrük Dünyası**, Ankara, (Ocak 2000), s. 15.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un Geçici 1'inci maddesinde, Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat hükümlerine göre başlatılmış bulunan işlemlerin, adı geçen Kanun hükümlerine göre sonuçlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

MMHKM, 4483 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesi ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun'un ilgili hükümleri nedeniyle de önümüzdeki yıllarda uzunca bir süre daha uygulanacağı bir gerçektir. Çünkü 4483 sayılı Kanunun Geçici 1'inci maddesine göre, Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'a göre başlamış işler bu Kanuna göre sonuçlandırılacaktır. 4616 sayılı Kanuna göre de, MMHKM kapsamındaki belli başlı memur suçları yine 4616 sayılı Kanunda yazılı sürelerce ertelenmiştir. Sanık konumundaki memurlar eğer aynı cins bir suç işledikleri ya da daha ağır bir cezayı gerektirir suç işledikleri taktirde, bu ertelenen suçların da soruşturmasına kaldığı yerden devam edilecek, dolayısıyla Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'ın da uygulamasına bu suçlarla sınırlı olmak üzere devam edilecektir.²⁷

Memurların Yargılanması Sistemi ile ilgili tartışmalar teorik bazda devam ederken, diğer taraftan daha çok yeni olan 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği 04/12/1999 tarihinden bu yana, uygulamada bazı sıkıntılar yaşanmaya başlamış, bu durum da Kanunda değişiklik yapılması ihtiyacını doğurmuş ve sonuçta İçişleri Bakanlığı'nca "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" hazırlanarak, (Bakanlar Kurulunun 25/04/2001 tarihli kararı ile) TBMM'ne sunulmuştur.

Söz konusu Kanun Tasarısının özetinde şu hususlar yer almıştır:

"İzin vermeye yetkili merciin, en geç 30 gün içinde doğrudan veya yaptıracağı araştırma sonucunda gerekli gördüğünde bir ön inceleme başlatılacağı, ön incelemenin memurun eşiti tarafından da yapılabileceği, hakkında ön inceleme

²⁷ İbrahim Topuz, a.g.k., s. 119.

yapılanın ifadesinin alınıp alınmaması konusunda yetkili mercie takdir hakkı tanınacağı, sadece soruşturma izni verilmesine ilişkin kararlarda ilgilinin ifadesinin alınmasının zorunlu olacağı, yetkili merciin soruşturma izni konusundaki kararını 45 gün içinde vereceği; ön incelemeye geçilmemesi halinde şikayetçilere itiraz hakkı tanınacağı, itirazın kararı veren yetkili mercie yapılacağı öngörülmüştür."

Tasarının genel gerekçesinde ise şöyle denmiştir: "4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinden bu yana, uygulamada bazı sıkıntıların yaşanması, Kanunda değişiklik yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

Bu kapsamda, ilçe belediye başkanları hakkında soruşturma izni verme yetkisi valilere bırakılarak, konunun mahallinde daha hızlı sonuçlandırılması, Kanunun düzenlenişinde yer almayan "alt kademe belediyelerinin" madde metnine dahil edilmesi, ön incelemenin memurların sadece üstü değil eşiti tarafından da yapılabilmesi, hakkında ön inceleme yapılanın ifadesinin gerektiğinde alınması, ön incelemede delillerin sağlıklı toplanarak yargı safhasında zaman kaybının önlenmesi bakımından sürenin yeniden belirlenmesi gibi uygulamada karşılaşılan aksaklıkların giderilerek hukuk devleti ilkesine uygun değişikliklerin yapılması amaçlanmış ve bu yönde düzenlemeler getirilmiştir."

Değişiklik tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda 27/06/2001 gününde yapılan oylamada, 4696 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" adı altında kabul edilmiş ve onaylanmak üzere Cumhurbaşkanlığı Makamına sunulmuştur.

Ancak, Cumhurbaşkanlığı Makamı tarafından 05/07/2001 tarih ve 39-18/A-3-2001-500 sayı ile TBMM Başkanlığına gönderilen veto yazısında, değişiklik Kanununda geçen maddeler ile ilgili düşünceler tek tek belirtilerek, sonuçta da;

"...Anayasa'da güçler ayrılığı ilkesi benimsenmiş; başlangıç bölümünde, güçler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bunlarla

sınırlı uygar bir iş bölümü ve işbirliği olduğu belirtilmiş; 7,8,9'uncu maddelerinde de, yasama, yürütme ve yargı organlarının görev ve yetkileri kurala bağlanmış; 6'ncı maddesinde de, hiçbir organın, kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağı vurgulanarak, organların birbirlerinin yetki alanına karışması önlenmiştir.

4696 sayılı Yasa değişiklikleri ile, Cumhuriyet başsavcılıklarının görev ve yetki alanına giren konularda idare makamlarına yetki verilmesi, yürütmenin yargı alanına el atması ve yürütmenin yargı erkine üstün konuma geçirilmesi anlamına gelmektedir ki, bu durum, Anayasa'nın güçler ayrılığı ilkesi ve 9'uncu maddesi ile bağdaşmamaktadır.

...Ekonomik krizlerin, sosyal adaletsizliğin en büyük nedeni yolsuzluktur. 4483 sayılı Yasa'da, memurlar ve diğer kamu görevlileri için öngörülen dokunulmazlığın kısmen daraltılarak yolsuzluklarla savaşım amaçlanmaktadır. Bu yapılmayıp, tersine Cumhuriyet başsavcılarının soruşturma izni isteme yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler, memurların ve diğer kamu görevlilerinin cezai sorumluluktan kurtarılmaları sonucunu doğurabilecektir ki, bu sonuç "yolsuzluk ve saydamlık" listesinde üst sıralara yükselmemizi güçleştirecektir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, hukuka, kamu yararına ve Anayasal ilkelere uygun düşmeyen kurallar içeren 4696 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 89 ve 104'üncü maddeleri uyarınca, yayımlanması uygun görülmemeyerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir daha görüşülmek üzere ekte geri gönderilmiştir.²⁸ denilmiştir.

Cumhurbaşkanlığınca yayımlanması uygun görülmemeyerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce bir daha görüşülmek üzere 05/07/2001 tarihinde veto edilen 4696 sayılı Yasa, çalışmamızı bitirdiğimiz güne kadar (yaklaşık iki yıl geçtiği halde), TBMM'nce yeniden görüşülmemiş ve dolayısıyla Cumhurbaşkanlığına sunularak yasallaşması sağlanmamıştır.

²⁸ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4696.html>

4696 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile ilgili bu gelişmeler olurken, yeni ve çok farklı bir gelişme yaşanmıştır. Şöyle ki, ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde yapılan işkence iddialarının büyük bölümünü teşkil eden, hakkında işkence ve kötü muamele iddiaları bulunan kamu görevlilerinin idari izin prosedürü nedeniyle yargılanamadıkları iddia edilmeye başlanmış, bunun üzerine Adalet Bakanlığı'nca "TCK'nun 243 (işkence suçu) ve 245'inci (kötü muamele suçu) maddeleri ile CMUK'nun 154/4'üncü maddesi kapsamında açılacak soruşturma ve kovuşturmalarda 4483 sayılı Yasa hükümlerinin uygulanmaması" amacıyla bir yasa tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sevk edilmiş, Meclis'ce de gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra, anılan tasarı "4778 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 33'üncü maddesi olarak kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanlığı'nca da onaylanması üzerine 02/01/2003 tarih ve 24990 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁹

Bu durumda; 4483 sayılı Yasada aksaklıkları gidermek amacıyla düzenlenen, ancak Cumhurbaşkanlığı'nca genel olarak "yargı erki karşısında yürütme erkinin güçlendirildiği" iddiasıyla onaylanmayarak TBMM'ye iade edilen 4696 sayılı "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un, çalışmamızın tamamlandığı tarih itibarıyla yaklaşık 2 yıl geçmesine rağmen yeniden görüşülüp Cumhurbaşkanlığına sevk edilmediğini, dolayısıyla yasallaştırılmadığını ve diğer taraftan zaten kapsamındaki suçları oldukça dar olan 4483 sayılı Yasanın uygulama alanını biraz daha daraltan 4778 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un çok hızlı bir şekilde TBMM'de görüşülüp kabul edilmesini ve Cumhurbaşkanlığı'nca da hiçbir itiraz gösterilmeden onaylanmasını göz önüne alırsak 4483 sayılı Kanunun MMHKM gibi uzun ömürlü olmayacağını, yani kaldırılacağını, dolayısıyla memur yargılama sisteminin kaldırılmasını savunanların biraz daha mesafeye katettiklerini söyleyebiliriz.

Ancak biz, Memur Yargılama Sisteminin (4483 sayılı Yasanın) tamamen kaldırılmasının; asılsız iddialarla memurların huzursuz edilmesine ve böylece kamu

²⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/4778.html>

hizmetlerinin aksamasına sebebiyet vereceğine inandığımız gibi, böyle bir işlemin, Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" İlkesine de aykırı olacağını düşünürüz.

Zira, Anayasanın 10'uncu maddesinde, "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kimseye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*" hükmüne yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında da vurgulandığı üzere, eşitlik ilkesiyle güdülen amaç, aynı koşullar içinde bulunan özdeş nitelikteki durumların yasalarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamaktır. Yasa koyucunun ayrı statüde çalıştırdığı kişilere ayrı haklar tanınması doğaldır. Ancak, aynı işi yapan ve aynı sorumlulukları taşıyan ve kamu hukuku ilişkisi içinde çalışan kişilerin aynı statü içinde bulunmaları gerekir.³⁰

Oysa, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 89'uncu maddesinde, Hakim ve Savcılar, görevlerinden doğan suçların yanı sıra, görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle de özel soruşturma yöntemine tabi tutulmakta, yine Yükseköğretim Kanunu'nun 53'üncü maddesinin 2653 sayılı kanunla değişik (c) bendinde öngörülen düzenleme ile yükseköğretim kuruluşları başkan ve üyeleri, yükseköğretim kurumları yöneticileri, öğretim elemanları ve memurları hem görevlerinden doğan, hem görevleri sırasında işledikleri suçlar nedeniyle özel soruşturma yönteminden yararlanmaktadır. Benzer bir hüküm, 1136 sayılı Avukatlık Yasası'nın 58'inci maddesinde yer almakta, avukatlar da görevlerinden doğan suçların yanı sıra görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı özel bir soruşturma yöntemine tabi bulunmaktadır.

Bu düzenlemeler yürürlükte iken, yani hakim veya savcı, avukat, öğretim elemanı, rektör, dekan ve hatta üniversitede 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre görev yapan niteliksiz bir memur görev sırasında işlediği suçtan dolayı özel soruşturma yöntemine tabi tutulurken, memurların ve özellikle de müsteşar, vali, büyükelçi, genel müdür ve bunlar gibi üst düzey bürokratların

³⁰ Devlet Denetim Elemanları Derneği, "4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanuna İlişkin DENETİM'in Görüşü", **DENETİM**, Y: 14, S: 103, (Ekim-Kasım-Aralık 1999), s. 6.

görev sırasında işledikleri iddia olunan suçlar nedeniyle özel soruşturma yönteminin dışında tutulmasını izah etmek mümkün değildir.³¹

Nitekim üst düzey yargı kuruluşu olan Danıştay da Memur Yargılama Sistemine yönelik vermiş olduğu bir görüşte bu tezi savunmuştur.³² Ancak yine bir üst düzey yargı kuruluşu olan Yargıtay'ın 4. Ceza Dairesi'nin aynı konuda 04/02/1997 tarihinde vermiş olduğu görüşte³³ Anayasa'nın bu eşitlik ilkesini göz önüne almadan ve Anayasa'nın 129'uncu maddesinin ve Memur Yargılama Sisteminin tamamen kaldırılması görüşünü savunması şaşırtıcıdır. Hiç bir Yargıtay üyesinin görevi ile ilgili veya görev sırasında işlemiş olduğu ancak görevi ile ilgili olmayan adi hakaret, müessir fiil gibi suçlardan dolayı Cumhuriyet savcısına doğrudan ifade verip genel hükümlere göre yargılanmasının savunulmadığı bir görüşte sadece memurların (üstelik müsteşar, vali, büyükelçi, genel müdür gibi üst düzey bürokratları da ayırtetmeden) doğrudan doğruya gerekli gereksiz herhangi bir kişinin iddiasıyla veya ihbarıyla ve alelacele hiçbir uzmanın denetiminden geçmeden savcılarının müdavimi yapılmasının savunulmasını kabul etmek mümkün değildir.

Burada, anılan 4. Ceza Dairesinin yine eşitlik ilkesini göz önüne almadan savunduğu başkaca tezlere de değinmek istiyorum. Söz konusu görüşte, Memur Yargılama Yasasının, 233 sayılı Kanun Hükmünde Karamamenin ekindeki listede adları yazılı olan 40 kadar kamu iktisadi teşebbüsü personeline, Emekli Sandığı, Bağ-Kur, SSK gibi sosyal güvenlik kuruluşları çalışanlarına, İller Bankası, TRT, MTA, EİEİ gibi kamu kuruluşlarına uygulanmamakta olduğu, Emekli Sandığı'nda ve İller Bankası'nda görevli bir daire başkanı hakkında soruşturma yapıp dava açabilen Cumhuriyet savcılarımızın DSİ'de ya da başka bir kuruluşta görevli bir daire başkanı hakkında da aynı işlemleri yapmasının bir şey kaybettirmeyeceği belirtilmektedir. Biz bu görüşe yukarıdaki cevabımızı tekrarlıyoruz. Anayasanın 10'uncu Maddesinin "eşitlik" ilkesi gereğince ya her memura (memur, diğer kamu görevlisi ve kamu hizmetlisi ayırt etmeksizin) özel

³¹ İbrahim Pınar, "Açıklamalı 4483 Sayılı...", s. 61.

³² Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Görevden Doğan Suçlarının Soruşturulması Usulü Hakkında Kanun Teklifine İlişkin Danıştay'ın görüşü, Şubat 1997, Akt. İbrahim Pınar, "Açıklamalı 4483 Sayılı...", s. 827-834

³³ A.k., s. 815-826.

yargılama hükümleri getirilmesi ya da hakim, savcı, üniversite hocası, vb, ayırmadan hiç kimseye getirilmemesi savunulmalıdır.

Ama bilinmelidir ki, kamu görevlileri için izin esasına dayalı ayrı bir soruşturma yönteminin sosyal yapımız açısından da ne kadar gerekli ve uygun olduğu, Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu'nda yaşanan gelişmeyle ortaya çıkmıştır. Üniversite mensupları özel bir soruşturma yöntemine tabi iken 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile bu sistem terk edilmiş ve haklarında genel hükümlere göre soruşturma yapılması öngörülmüştür. Ancak 6 ay bile geçmeden bunun yanlışlığı fark edilmiş ve 2653 sayılı Yasa ile değişiklik yapılarak eski sisteme dönülmüştür.

Yine, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin anılan görüşünde, memur; rüşvet, zimmet, ihtilas ve irtikap gibi suçları işlediğinde Cumhuriyet savcılarımızın doğrudan soruşturma yapıp dava açabildikleri, geriye, görevi ihmal, görevde yetkiyi kötüye kullanma gibi hafif cezalı suçların kaldığı, 5-10 yıl ağır hapis gerektiren suçlar için kovuşturma yetkisi olan Cumhuriyet savcılarımızdan bu yetkinin 3 ay hapsi gerektiren görevi ihmal suçu için niçin esirgendiğinin anlaşamadığı belirtilmiştir.

Unutulmamalıdır ki, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'yla memurlara ait bir kısım suçların (rüşvet, zimmet, ihtilas, ve irtikap gibi) izin müessesesi dışında bırakılmasının sebebi, bu Kanun kapsamına giren suçların Devlet İdaresi aleyhine işlenen, Devleti yıpratın, Devleti vatandaş gözünde küçük düşürücü nitelik taşıyan fiiller olmasıdır. Bu suçları işleyenler hakkındaki soruşturmanın doğrudan doğruya Cumhuriyet savcısı'na yürütülmesinden amaç, sayılan bu sebeplerden dolayı daha süratli hareket edebilmektir. Kaldı ki 3628 sayılı Yasa müsteşarlar, valiler ve kaymakamlar hakkında izin müessesesini korumuştur. Bunlar hakkında doğrudan soruşturma yapılmasına izin vermeyerek sosyal yapımızı dikkate almıştır.

Ancak bizce kamu görevlilerince işlenen zimmet, rüşvet, irtikap, ihtilas gibi suçlarla görevi ihmal ve görevi kötüye kullanma suçları arasındaki en önemli fark son iki suçun tespitinin uzmanlık istemesidir. Yani, zimmet, ihtilas, irtikap ve rüşvet gibi suçların işlenip işlenmediğini hukuk adamı olarak en kolay Cumhuriyet savcılarını tespit

edebilir. Ayrıca bu tür suçlardan ötürü haklarında soruşturma açılan kamu görevlisinin fazla olmadığı kanaatindeyiz. Dolayısıyla memurların bu tür iddialardan dolayı savcıların karşısına sık sık çıkması durumu söz konusu değildir.

Bir müfettiş olarak "görevi ihmal ve suiistimal" suçlarının tespitinin uzmanlık işi olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Çünkü bir suçun görevi ihmal veya suiistimal olup olmadığını tespit ederken kanuni unsurların yanında; idarenin iç işleyişini, şartlarını, geçmiş uygulamalarını, olanaklarını ve özellikle dokunulmazlıkları olan (Meclis kararı olmadan yargılanamayan) bakanların rahatlıkla sorumluluğu üzerlerine alarak memurlara verdikleri talimatları yakinen bilmek ve objektif olarak değerlendirebilmek de gereklidir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yukarıda bahsedilen bir kararında da bu husus şu şekilde belirtilmiştir: ***"...Bu tür savların önce kamu hizmeti ile kamu görevinin gereklerini ve yükümlülüklerini bilen kimselerin süzgecinden geçirilmesi ve ortada kovuşturmaya değer bir eylem görüldüğünde o zaman yargı yerlerine götürülmesi kamu yararına bir önlem olarak görülmektedir."*** Savcılarımızın bu hususları yakinen bilmeleri veya kolayca tespit edebilmeleri her zaman mümkün olmayabilir.

Oysa, memurun görevini ihmal veya suiistimal edip etmediğini, idarenin iç işleyişini, şartlarını, geçmiş uygulamalarını, olanaklarını ve özellikle dokunulmazlıkları olan (Meclis kararı olmadan yargılanamayan) bakanların rahatlıkla sorumluluğu üzerlerine alarak memurlara verdikleri talimatları yakinen bilen ve değerlendirebilen uzman muhakkikler (denetim elemanları) çok kolay ve gerçekçi bir biçimde tespit edebilirler.

İşte yukarıda belirtilen sakıncaları dikkate almadan "görevi ihmal ve suiistimal suçları"nın sırf cezası daha az diye, Memur Yargılama Sistemini tamamen kaldırarak, bu tür iddialardan dolayı memurların doğrudan doğruya, sık sık ve gerekli gereksiz Cumhuriyet savcılarının karşısına çıkmalarını savunmak sanırım insan psikolojisini, kamu görevlisinin prestijini ve sosyal yapımızı dikkate almamaktan kaynaklanmaktadır.

III- SONUÇ

Bilindiği gibi, Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, Anayasa ve yasalarla verilen asli ve sürekli görevlerini memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yerine getirirler. Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin üstlendikleri bu görevlerin her biri, toplumun ortak yararına olan "kamu hizmeti"ni oluşturur.³⁴ Bu görevlerin, aksamaksızın ve gecikmeksizin yürütülmesinin şartlarından biri de memurların kendilerini güvende hissetmelerinin sağlanmasıdır. Kaldı ki, memur güvenliği, memurluk statüsünün özüdür.

Memur güvenliğinin kapsamı, derecesi ve içeriği bir ülkede yürürlükte olan memurluk rejiminin niteliğini ve dolaylı olarak iktidar-bürokrasi arasındaki ilişki biçimini ortaya koyan bir ölçüttür. İktidarla bürokrasi arasındaki sürtüşmeler, uygulamada çoğu kez "güvenlik" tartışmaları biçimine bürünür. Memur güvenliği kavramı, soyut bir kavram değildir. Memur güvenliği bir ülkede mevcut "Devlet" ve "Yönetim" anlayışıyla yakından ilgilidir.

"Devlet" ve "Yönetim" anlayışı ise toplumun geçirdiği ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel evrimin bir sonucudur. Siyasal rejimi ne olursa olsun bütün ülkelerde, memur güvenliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun ülkemiz açısından özel bir önemi vardır. Bilindiği gibi ülkemizde memur statüsünün sağlam hukuki temellere oturtulması çabaları Cumhuriyet dönemi ile başlar.³⁵ Ancak, memur güvenliğinin önemli bir dalı olan Memur Yargılanması Sistemi ile ilgili düzenlemeler Cumhuriyet Döneminden daha eskilere dayanır.

Ülkemizde, 4483 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar Memur Yargılama Sistemi deyince akla Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat gelmektedir. Ancak, yürürlükte bulunduğu seksen altı yıl süresince MMHKM üzerinde doktrin tartışmaları ve yargı tartışmaları eksik olmamıştır.

MMHKM'in yürürlükte bulunduğu sırada birçok aksaklıklar ortaya çıkmış, ancak zamanın akışı içinde kendini gösteren bu aksaklıkların tadiller yapılmak suretiyle vakit geçirilmeden düzeltilmesine gidilmemiştir. Tutulan yol, ya bazı kanunlara eklenen

³⁴ Turgut Candan, **a.g.m.**, s. 886.

³⁵ Cahit Tutum, **a.g.k.**, s. V

hükümlerle kanunda düzenlenen suçların MMHKM kapsamı dışında olduğunu belirtmek veya MMHKM uygulanması gerekeceği gibi dolaylı bir düzenleme şeklinde olmuştur. Rüşvet, irtikap vb. bazı önemli görev suçları için ise özel kanun çıkarılmıştır. Ama hiçbir şekilde MMHKM'da değişiklikler yapma yoluna gidilmemiştir. Ve Kanun sağından solundan Anayasa Mahkemesi'nce budanmış şekliyle 04/12/1999 tarihine kadar gelmiş, bu tarihte ise tümünden kaldırılarak yerine 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

MMHKM yürürlükte iken memurların ayrı bir yargılama sistemine tabi olmamaları gerektiğini ileri sürenlerin, adı geçen Kanuna getirdikleri eleştiriler, 4483 sayılı Kanunla giderilmeye çalışılmış, ancak, 4483 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarihten bu tarafa da, uygulamada çok kısa bir süre içinde bir çok problem yaşanmaya başlamıştır.

4483 sayılı Yasa, uygulamada ıslah edilebildiği, sakıncaları giderilebildiği takdirde kamu hizmetinin etkili ve düzenli şekilde işletilmesine daha yararlı olacaktır. Bu sebeple, mevcut Kanun belirtilen aksayan yönleri dikkate alınarak yeniden kaleme alınmalı ve bu haliyle meclisten bir an önce çıkması için gayret sarf edilmelidir. Aksi halde, reform sayılan Yasa bu iddiasını kaybedecektir.

Diğer taraftan, MMHKM yürürlükte iken memurların ayrı bir yargılama sistemine tabi olmamaları gerektiğini ileri sürenlerin bu savları 4483 sayılı Yasa döneminde de sürmekte ve sistem tamamen kaldırılincaya kadar da bitmeyecek gibi gözükmektedir.

Ancak son olarak şunu diyebiliriz ki, sorun, Memur Yargılama Sistemi kaldırılın demekle bitmemektedir. Aksine esas sorun bundan sonra ortaya çıkacaktır.

Bilindiği üzere; Ülkemizin sosyolojik yapısı gereğince, ihbar ve şikayetler adeta meziyet sayılmaktadır. Memur Yargılama Sistemi kaldırılıp memur olanların da genel hükümlere tabi olması kabul edildiğinde idareden canı yanan, idareden istediğini bulamayan birçok kişi bu ruh hali içerisinde adli yargıya koşacaktır. Kimi zaman da bu haksız ve gerçek dışı isnatlar, siyasi iktidarların partizanca tutum ve davranışlarından ileri gelebilecektir.

Böylece; memur gelişigüzel basit şikayet ve ihbarlarla, olur olmaz bir biçimde yargı önüne çıkarılacak, idarenin otoritesi ve saygınlığı zedelenecek ve memur kendisinin korunmadığı korkusuyla işten kaçacak ve zamanlarının büyük bir kısmını mahkemelerde geçireceğinden hizmet aksayacaktır. Ayrıca, böyle bir ortamda sık sık ve yersiz şikayetlerle doğrudan yargı önüne çıkarılacağı korkusunu yaşayan memur kendisine karşı güvensiz, çekingen ve kararsız olacak ve bu korku sorumluluk almaktan kaçınmasına yol açacaktır. Kaldı ki, üniversite öğretim üyeleri, hakimler veya savcılar için özel bir yargılama usulü getirilirken bunlar gibi kamu görevi gören memurlar için aynı türden bir usulün kaldırılmasıyla Anayasa'nın eşitlik ilkesine ve adalete aykırı davranılmış olunacaktır.

Bize göre, Memur Yargılama Sisteminin koruduğu, kamu görevlisi değil kamu hizmetidir. Bir başka ifadeyle; sistem, kamu hizmetini korumak amacıyla bu hizmeti yürüten kamu görevlileri hakkında adli soruşturma açılmasını idari mercilerin ön iznine bağlamıştır.

Adli yargıda uzun süre hakim olarak görev yaparken sistemin kaldırılmasını düşünen, ancak Danıştay'daki tecrübelerinden sonra bu görüşünü değiştirdiğini belirten Ahmet Erdoğan bir yazısında şöyle demiştir.³⁶ "...memleketimizde Memur Yargılama Sistemi olmadan idare cihazının doğrudan doğruya ceza hukuku yönünden adli yargı mercilerine, başka deyimle genel hükümlere bağlanması halinde kamu hizmetlerinin selamete yürütülmesine imkan yoktur." Bu nedenle sorunun çözümünü sistemin kaldırılmasında değil, aksayan yönlerinin düzeltilmesinde görmekteyim.

³⁶ Akt. Ertuğrul Tavlan, **a.g.m.**, s. 597.

KAYNAKÇA

Turgut Candan, "İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Bağlamında Memurun Muhakematı Hakkında Kanuna Bakış", **Yeni Türkiye Dergisi**, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S: 14, Ankara, (Mart, Nisan 1997).

Hüsamettin Kırmızıgül, "Memurların Yargılanması Sistemine İlişkin Görüşler ve Öneriler", *Türk İdare Dergisi*, C:69, S:417, Ankara, 1997.

Ahmet Vardar, "Memurun Muhakematı Kanunu Değişsin mi?", *İdarecinin Sesi Dergisi*, C:XIII, S:73, Ankara, (Mart-Nisan 1999).

Çağatay Özcan, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Sistemde Yapılması Gereken Değişiklikler (I)", *Belediye Dergisi*, C:4, S:7, (Ocak 1998).

Çağatay Özcan, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Sistemde Yapılması Gereken Değişiklikler (II)", *Belediye Dergisi*, C:4, S:8, (Şubat 1998).

Ertuğrul Taylan, "Memurun Muhakemat Kanunu Üzerine Son Tirad", *İller ve Belediyeler Dergisi*, S:651, (Ocak 2000).

M. Nadir Anca, "Memur Suçlarının Soruşturulmasında Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatten 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Uygulamasına Geçiş", *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*, S: 314, Ankara, (15 Şubat 2000).

Hamide Zafer, "Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat'ın Son Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi", *İstanbul Barosu Dergisi*, C:72, S:4-5-6, 1998.

- Osman Kuntman, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat Yürürlükte midir?", İstanbul Barosu Dergisi, C:72, 8:4-5-6, 1998.
- Ahmet Erdoğan, "Memur Yargılamaları", Danıştayın 100. Yıl Özel Sayısı, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, S:11, (Temmuz 1968).
- Ahmet Erdoğan, "Memur Muhakematı Hakkındaki Kanununun Kaldırılması Özleminde Olanlar", Türk İdare Dergisi, Y:34, S:281, (Mart-Nisan 1963).
- M. Sabir Aydın, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Memurları", Türk Kamu-Şen Dergisi, C:1, S:8, (Haziran 1989).
- A. Şeref Hocaoğlu- İ. İhsan Kepekçi, Hocaoğlu, A. Şeref ve İ. İhsan Kepekçi, Memurin Muhakematı Hakkında Kanun, Gürsoy Basımevi, Ankara, 1962.
- Eşref Ergut, Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Memurin Muhakematı Hakkında Kanun Tatbikatının Eleştirilmesi, Danıştay Tasnif ve Yayın Barosu Yayınları, No: 10, Ankara, 1971.
- Sami Selçuk, Memur Yargılaması Hakkında, TÜSİAD, Yayın No: TÜSİAD-T/97-209, İstanbul, Ocak 1997.
- Hüsamettin Kırmızıgül, Memurlar Hakkında Tahkikat Ve Muhakematı Usulü, 2. Baskı, İstanbul, 1995.
- Çetin Özek, Türk Hukukunda Memurların Muhakemesi, İÜHFM'in, C: XXV, S:1-4, 1960 Sayısından Ayrı Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1961.
- Ahmet Erdoğan, Danıştay'ın Memurların Yargılanması İle İlgili Görevleri, Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, 2. Baskı, Ankara, 1986.

- Selahattin Keyman, "Memurin Muhakematı Kanunu", AÜHFİM, 1962, C:19, S:1-4.
- Bahri Öztürk, "Görev Suçlarında Özel Soruşturma ve Yargılama Kurulları" Yeni Türkiye Dergisi, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S:14, (Mart-Nisan 1997).
- Sami Selçuk, "Memur Yargılaması Bütünüyle Adli Yargıya Verilmeli", Yeni Türkiye Dergisi, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S: 14, (Mart-Nisan 1997).
- Ahmet Hamdı Ünlü, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa Üzerine", Yeni Türkiye Dergisi, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S:14, (Mart-Nisan 1997).
- Uğur Mumcu, "Türk Hukukunda Memurların Yargılanması", Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, C:28, 8:1-4,1971.
- Mahmut Gültekin, "Memurların Yargılanması Kanununun Anayasaya Aykırılığı ve Gereğinin Kalmadığı Sorunu", Adalet Dergisi, Y:55, S: 9-12, (Eylül-Aralık 1964).
- Bahir Sorguç, Memur Yargılama Yasası Açıklamalı ve Uygulamalı Adli Soruşturma, MEB Yayınlan, Öğretmen Kitapları Dizisi: 195, İstanbul, 1992.
- Osman Çiftçi, Soruşturma Yöntemleriyle Birlikte Memur Suçları, Ankara, 1990.
- Mihriğül Keleş, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanun Kaldırılmalıdır", İzmir Barosu Dergisi, Y:61, S:1, (Ocak 1996).
- Turhan Tufan Yüce, "Memurin Muhakematı Kanununun Anayasaya Aykırılığı ve Anayasa Mahkemesi'nin Bu Konudaki Kararı Üzerine", Ankara Barosu Dergisi, Y: 1968, S:5.
- Ahmet Adil Kubat, "Memurin Muhakematı Kanunu ve Cumhuriyet Savcıları", Ankara Barosu Dergisi, Y:54, 8:1997/1.

- Osman Çifçi, "Memur Soruşturmaları Hakkında Bir Anket ve Düşündürdükleri", Mali Hukuk Dergisi, S:35, (Eylül-Ekim 1991).
- Osman Çifçi, "Memurların Yargılanması", Mali Hukuk Dergisi, S:22, (Temmuz-Ağustos 1989).
- Erol Çetin, "Memurların Yargılanmasına İlişkin Yasa Yürürlükten Kaldırılmalıdır", Mali Hukuk Dergisi, S:49, (Ocak-Şubat 1994).
- Ejder Dinçel, Memurların Yargılanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986 (Milli Kütüphane'de tetkik edilmiştir).
- Cahit Tutum, Türkiye'de Memur Güvenliği, TODAİE, Yayın No: 132, Ankara, 1972.
- İbrahim Pınar, Açıklamalı 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.
- Şahnaz Gerek, Türk Hukuk Sisteminde Memurların Yargılanma Usulü, Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000 (Milli Kütüphanede tetkik edilmiştir).
- Onur Ender Aslan, "Memurların Yargılanması Hakkındaki Yeni Yasa Üzerine Düşünceler", Amme İdare Dergisi, C:33, S:1, (Mart 2000).
- Kamil Erdeha, "Anayasaya Açısından Memurin Muhakematı Kanunu", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, S:12,1968.
- Yıldırım Zeren, "Memurların Soruşturulması Anayasaya Aykırı Kanunlarla Yapılamaz" İstanbul Barosu Dergisi, C:72; S: 4-5-6. 1998.
- İsmet Eroğlu, "MMHKM Anayasa'ya Aykırı Değil midir?", İstanbul Barosu Dergisi, C:72, 8:4-5-6, 1998.

- H. Hüsnü Okan, "Memurin Muhakematı Hakkında Muvakkat Kanununun Anayasa Karşısındaki Durumu", Adalet Dergisi, Y:69, S:5-6,1978.
- Talat Rasim Özensoy, "Son Anayasa Mahkemesi Karan Karşısında Kamu Görevlilerinin Yargılanması ve Buna İlişkin Öneriler", Türk İdare Dergisi, Y:65, S:400, (Eylül 1993).
- Bahri Öztürk, "Ceza Muhakemeleri Kanununu Değiştiren 3206 Sayılı Kanunun Memurların Muhakemesine Etkileri", C:12, S:3, (Temmuz 1986).
- Ahmet Zeyneloğlu, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunun Anayasa'ya Aykırılık Derecesi", Adalet Dergisi, Y:53, S:7-8, (Haziran-Temmuz 1962).
- Hüseyin Ürün, "Memurin Muhakematı Hakkında Kanununun Gerekliği ve Anayasa Mahkemesinin Bir Tümcesinin İptal Karan ", Türk İdare Dergisi, Y:66, S:403, (Haziran 1994,).
- Osman Kuntman "Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat Yürürlükte midir?", İstanbul Barosu Dergisi, C:72, 8:4-5-6,1998.
- Yener Ünlüer, "Memurin Muhakematı Rejimimizin Özellikle Memurin Muhakematı Kanununun Anayasa Karşısındaki Durumu", Türk İdare Dergisi, Y:36, S:299, (Mart-Nisan 1966).
- Yıldırım Turan, "Memurin Muhakematı -Anayasa'ya Aykırılığın Mahkemelerce İleri Sürülmesi", Argumentum, C:2, (Ağustos 1991).
- Turhan Tufan Yüce, "Memurin Muhakematı Kanununun Anayasaya Aykırılığı ve Anayasa Mahkemesinin Bu Konudaki Karan Üzerine", Ankara Barosu Dergisi, C:25, S:5,1968.
- İsmail Malkoç, Açıklamalı - Gerekçeli Memur Yargılaması, Ankara, 2000.

Bedriye Bilgici, "Avrupa Birliği İle Uyum Sürecinde Memur Yargılamasının Tarihsel Gelişimi", Mali Kılavuz, Y: 2, S: 9, (Yaz 2000).

Erol Çetin, Ceza Hukukunda Memur ve Memur Suçları, 2000, Ankara.

İbrahim Topuz, Açıklamalı-İçtihatlı Memur Yargılama Hukuku, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara, 2001.

İbrahim Topuz, "Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ve Uygulaması", Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, C:5, S:6, (Haziran 2000).

Haydar Göçer, "4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun", Gümrük Dünyası, Ankara, (Ocak 2000).

<http://www.tbmmd.gov.tr/kanunlar/k4696.html>

<http://www.tbmmd.gov.tr/kanunlar/4778.html>

Devlet Denetim Elamanları Derneği, "4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanuna İlişkin DENETDE'nin Görüşü", DENETİM, Y: 14, S: 103, (Ekim-Kasım-Aralık 1999).

Turgut Candan, "İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Bağlamında Memurin Muhakematı Hakkında Kanuna Bakış", Yeni Türkiye Dergisi, Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II, Y:3, S: 14, Ankara, (Mart, Nisan 1997).